

Egyházi beszéd.*

(Nemzeti ünnepre.)

I. Móz. 47, 29—31.

Isten jóvoltából egyezer évet átéltünk ezen a földön, melyet honfoglaló őseink oly sok viszontagságok és küzdelmek után életök árán s vérök hullásával számunkra megszereztek, s melyet azóta folytonosan a századok hosszú során keresztül vérökkel védelmeztek s tartottak meg az egymás nyomába lépő nemzedékek. Méltó volt tehát az az országos ünneplés, melyet az egész nemzet most két éve szentelt e haza elfoglalása s annak ezer évig való bírása emlékére, s nem esoda, hogy miként egy mély tóba dobott kő a víz felszínén nagy hullámot vet s ez újabb meg újabb hullámgyűrűket alkot s csak későre jön ismét nyugvásba a tó vizének felszine: úgy lelkesedésünk vizében is az ezeréves ünnep, mint az első nagy hullám, újabb-újabb eseményt, megannyi hullámot vetett a felszínre s egyik hazafias ünnepély után a másik következett, míg örvendezésünk ismét a régi nyugvó helyzetbe tér.

Ilyen ünnepélyt üle Magyarország a közelebbi napokban is jó királyával együtt az 1848. évi nagy alkotások emlékére, a midőn is hazánk ugyan egy nagy rázkódáson s mondhatni vérkeresztségen ment át, de mondhatjuk azt is, hogy az új élet és fejlődésre képes Magyarország ott kezdődik, a mikor az alkotmány kiterjesztetett az egész népre s a néhány ezer kiváltságos helyett, kik a haza földé által nyújtott áldásoknak részesei valának, milliók részesülnek ma nemcsak a terhekben, hanem minden jogokban, mint az ország alkotmányos törvényei által elfogadott és bevett honpolgárok.

És ma újból egy hullám verődik fel örömünk vizében, hogy beleléptünk a második ezer évbe e földön s bár ellenségeink száma, hogy a költő kifejezésével szóljak: „egy nagy árviz lehetne“ s ebben a nagy árvizben egy-két jóakaró barátunk „csak egy kis sziget lenne“: mi mégis, sőt annál inkább élni bátorkodunk; többet mondok: élni akarunk ezen a földön, a melyen „apáink vére folyt s a melyhez minden szent nevet egy ezredév csatol“, annál inkább, mert „a nagy világon e kívül számunkra nincs több hely, ez bölcsőnk s majdan sirunk is, mely ápol s eltakar“!

Érezteitek-e vagy egyszer afiai azt a boldogító örömet, melyet annak tudata ad, hogy ez a föld a tiétek; hogy ennek térci és rónái,

* Elmondattott 1898. május 1-én Szentgericzén.

hegyei és bércei számotokra termik Istennek áldásait? hogy e tejjel és mézzel folyó Kanaán vizeiben halaival, belsejében aranyával, ezüstjével, a sónak mérhetlen bőségével s egyáltalán Istennek mindennemű áldásával a tiétek? S aztán gondoltatok-e vagy egyszer arra, hogy hátha ezt a sok drága kincset, a mennyit Isten talán egy országnak sem adott, ezt az édes hazát, hol ezeken felül a kincsek legszentebbjei: apáink, véreink porai nyugosznak mint szentelt hantok, ha ezt a szent örökséget elvesztenők, elvinné tőlünk fegyver hatalma, erőszak, ármány, minő helyzet, minő sors következnekk ekkor reánk?! Mert a ki ezekről nem gondolkozott valaha, az nem tudja, minő drága kincset bir s nem is tudja annak értékét kellőleg felfogni és méltányolni.

De én hiszem és arról lelkem mélyéig meg is vagyok győződve, hogy támadás jöhet reánk — mint jött a multban is — bármerről; kül- és beléllenség ostromolhat, de minket mindig készen fog találni; mert megoszolhatunk belügyeink kezelésében, foglalhatunk el különféle pártállásokat, kiki érdekei vagy meggyőződése szerint; az is megtörténhetik velünk, mint a tűzzel, mely önmagát hamvasztja, ha nincs mit emésztenie: hanem ha valaki hazánkat, annak területi épségét, jogainkat és törvényeinket fenyegeti, akkor közlünk mindenki egyet gondol, egyet érez, és ez a közös ellenség elleni közös védekezés. A mig pedig így érzünk, a mig így gondolkozunk, addig a miénk e hon s ennek javai boldogításunkra fognak szolgálni, mert mint a hajdanban is magyar kezekben villogott a kard, ma is, mig karunkat felemelni bírjuk, e haza földén a magyar lesz az államalkotó nemzet!

Ime a szent igékben is ily dicső és szép példáját látjuk a haza szentelt földjéhez való erős ragaszkodásnak. Jákób, az éhség miatt honából kivándorolni kényszerült hazafi, midőn halála óráját közeledni érzi, forró vágy ébred szívében, hogy porai legalább az édes szülőföld poraival vegyüljenek el s mikor ezen óhaj megvalósítására fia József ígéretet tesz, az addig háborgó kebel egészen megcsöndesül, s mintha hallanók ajkairól: *mostan bocsásd el uram a te szolgálodat békével.*

Ker. hivek, ünneplő szent gyülekezet, engedjétek meg, hogy ez alkalomból kifolyólag, szóljak azokról a feltételekről, melyek megkívánatnak arra, hogy elmondhassuk: miénk e hon a második ezer évben is.

Hogy a második ezer évet is biztosítsuk magunknak ezen az apák vére hullásával megszentelt földön, mindenekelőtt szükséges, hogy

a) *miveljük hiven és szorgalommal a részünkbe jutott örökséget.* Szép ez a hon, ünneplő gyülekezet, oly szép, a melynél szebbet sehol sem találhatnánk — én legalább úgy hiszem — bár merre vinne végzetünk. De bármily szépen legyen az a természettől alkotva, ezerszerte szebbé, szemre és szívre gyönyörködtetőbbé válik az emberi szorgalom és mivelés által. Hiszen ha a legelhagyottabb pusztaság, a legterméketlenebb föld is paradicsommá, áldásthozó területté varázsolható lankadatlan munka és gazdasági szakismeretek érvényesítése

által, mennyivel inkább azzá leszen e mi honunk áldott földje. Csak ne feledjük, ker. gyülekezet, hogy a világ óriási léptekkel halad minden téren, ma már a kifeszített dróton áthaladó villanyval nemcsak irunk és beszélünk egyik országból a másikba, hanem, a mint a jelekből látszik, még nézünk is nemsokára; tökéletesebbek az eszközök nemcsak a mesterségek különféle nemeiben, hanem a földmívelés, a gazdaság terén is elannyira, hogy a ki pl. ma már a régi módon akarna gazdálkodni s apja által használt faekét s boronát használna, az bizony nemcsak nevetségessé válnék, hanem annak mielőbb a szegénység is beköszöntené ajtaján.

Mivelhünk kell hát odaadással és szorgalommal ezen, már a természettől termékenységgel megáldott földet, ha egyébért nem tennők, a magunk érdekében is, hogy abból mennél több hasznot és jövedelmet vonhassunk s ezáltal a jóllétet és boldogságot magunknak és mieinknek annál biztosabban megszerezhessük; de azért is, mert az egyesek jólétében, gazdaságában áll a haza közjóléte és felvirágzása is. Ennélfogva a ki hanyag, rossz gazda, földjeit rendszeren nem miveli, az nemcsak maga és családja ellen vét, hanem közremunkál a haza szegénységbe, nyomorúságba jutására is. Sőt azt mondom, hogy miután *kié a föld, azé a haza is*, főleg oly vidékeken, hol idegen ajku nemzetiségek vannak, ha nem is tulnyomó, de a magyarokkal egyenlő számban, ha a magyar birtok bármily nyelvű, de nem velünk közösen érző nemzetiségük kezébe jut, mindaz, a ki a restség, pazarlás, rendetlen kezelés folytán egy-egy darab földet elveszteget s idegenek kezébe juttat, kimondom — hazaárulást követ el, mi minden bűnök között a legnagyobb és legundokabb, melyet Isten se bocsát meg, mit a költő ekkép fejez ki a hazaárulás vétségére bűnbocsánatot keresőnek: „Istennél a könnyűretet s bűnért irgalmazás; egy van, a mit meg nem bocsáthat: a hazaárulás“.

Hazánk magyar kézen való megtartásának első és legfőbb biztosítóka tehát a haza földjének gondos mivélése s a szorgalom által biztosítása; a második pedig

b) *a magyar nemzeti érzés ápolása és a nyelvünkhöz való ragaszkodás*. Hogy ki melyik nemzetnek a tagja, az a nyelv, vagyis beszéd által jut kifejezésre, mert ha beszél is valaki más nemzet nyelvén, de gondolkozása és saját hozzátartozóival való beszélgetése mégis a maga anyanyelvén történik. És mégis e tekintetben magyar fajunknak egy nagy hibáját észleltem és ez nagy mértékben befolyt arra, hogy mi magyarok számbelileg csak ennyien vagyunk, holott lehetnénk legalább is kétennyien; ez a nagy hibánk — hajlandó volnánk bűnünknek mondani — az, hogy mi minden oly akármi kiesi nemzetnek a nyelvét megtanuljuk, a mely velünk érintkezik, s ha már egy-két szót elsajátítottunk, azonnal elé is állunk vele majdnem fitogtatásból, hogy lássák, hogy mit tudunk. S akárki tapasztalhatta, hogy a hol a nemzetiségek vegyesen fordulnak elé, ott bizonyosan nem magyarul, hanem annak a más nemzetnek a nyelvén foly ren-

desen a beszéd, a társalgás. Ez okozta azt, hogy hazánk több vidékein oly sok ezer magyar elveszett a nemzetre nézve s bár nevök ma is a legszebb magyar nevek, nyelvök már idegen, hagyományainkkal, multunkkal nincsenek összeforrvá s még jó, ha ellenségeink sorában nem állanak. Volt idő, ker. gy., mikor a magyar birodalom határait három tenger mosta; ha eleitől fogva az az elvünk lett volna, a mi van a világ ma leghatalmasabb nemzetének, az angolnak, hogy a ki velünk beszélni akar, tanulja meg nyelvünket, akkor nem kellene ma örökös haladásunkat megbénító harcokat folytatnunk azokkal, a kikkel megosztottuk e honnak minden javait, szabadságát s szabad kezét hagyunk nyelvök és vallásuk szabad fejlesztésére, mégis minduntalan hálátlan kigyóként sziszegnek, gyalázkodnak ellenünk itt benn és a külföld előtt! . . .

De hát mit mondjunk azokra ker. gyülekezetre, a kik saját nemzetünk fiai, envérünkből és csontünkből valók s mégis ellenünk készülnek fegyvert fogni egyes önhasznukat kereső pártvezérek által elvakítva, félrevezetve? Kik azt mondják (de óh Uram bocsásd meg nekik, mert nem tudják mit cselekesznek), hogy nem kell nekik a haza, mit nekik a nemzet? nekik csak föld kell, aztán a hon legyen tőlük bárkié. Sajnos eltévelyedés és szánalomra méltó elvakultság! Igazán jól mondja a nagy költő: *átkozottabb ördögöt pokol nem küldte még fel, mint az olyanok, kik a talán jól nyugvó nemzetet fölháborítják, ráfognak, hogy ég s hogy e tüzet csak vér olthatja el; azért talán, hogy egy két nyugtalan a rend nyomását nem szívelheté* (Vörösmarty). Az ur Jézus pedig idevonatkozólag ezt mondja: *örizkedjétek a hamis prófétáktól, kik eljönnek hozzátok juhoknak képében, belől pedig ragadozó farkasok.*

Én pedig azt mondom: lelkesítsen minket nemes büszkeségre annak tudata, hogy „ezer év néz ránk ítélő szemekkel, Atilától egész Rákócziig“; ragaszkodjunk a minket életető édes hazához, miveljük azt az édesen csengő zengzetes magyar nyelvet, mely szép, mint a szeráfok éneke, édes mint az anyatej vagy az első szerelem esőkje és erőteljes, mint az égi háboru. És aztán bárhol járjunk, bármerre vet sorsunk, ne feledjük, sőt legyünk rá büszkék, hogy magyarok vagyunk, kik a multban ép úgy, mint ma, védbástyái voltunk és vagyunk a miveltség terjedésének, de tetteinket mindig a lángoló hazaszeretet vezérelte, hogy egy ezredév viharáival megküzdve, e zászló alatt kivívjuk a második ezredévet is.

Szükséges ker. gy. az elmondottak mellett arra, hogy e hon magyar legyen ezután is, hogy egyik nemzedék a nyomába következőnek mindig mint szent örökséget adja által; a mi azt teszi ránk vonatkozólag közvetlenül:

c) *hogy gyermekeinket neveljük egybekel mellett hazaszeretben.* Nagyobb és nehezebb munka nem igen vár az életben reánk, mint gyermekeink nevelése s mégis semmiből sem csinálnak az emberek kevesebbet, mint éppen a nevelésből. És vajjon miért? Azért természetesen, mert hát a gyermek úgy is felnő, akárcsak a burján vagy a gyom a kertekben. De hát jól van-e ez így? Elégséges-e

csak életet adni a gyermeknek s aztán megélhetését annyira-mennyire biztosítani s avval becsapni ugyyszólva az emberek közé, mondván: credj Isten hírével s élj meg, a mint lehet! Avagy azt mondjátok talán: ott van az iskola, azért adjuk oda a gyermekeinket, hogy a tanító urak, mint erre hivatott és kiképzett szakférfiak, neveljék olyanná gyermekeinket, a milyenné azoknak kell lenniök. Igazatok van afiai, ünneplő gyülekezet, csakugyan ez a feladat nagyrészben az iskolákra várapozik. A lélek tehetségeit ott kell helyes irányban fejleszteni s mint növő és oltásra kerülő esemetéről szokás az oda nem való ágakat levagdálni, hogy az éltető nedv ne pazaroltassék, hanem csak a beoeltott galynak életét s növekedését biztosítsa: így kell a gyermekek lelkéből egy hivatása magaslatán álló tanítónak a rossz és káros irányu hajlamokat kiirtva, azokból nevelni vallásos, becsületes embereket, hazájokat szerető polgárokat.

De midőn ezt elismerem, azt is ki kell jelentenem, hogy ezt a munkát mégis csak a szülőknak kell megkezdeni otthon, míg a gyermekek az iskolába menésre kötelezve lennének. Az edényről azt tartjátok, hogy a milyen ízt először beveszen, azt bajos belőle kivenni s bizony higyjétek el, így van ez a gyermeknél is. *„Neveljétek a gyermeket — mond böles Salamon — az ő utának módja szerint, még mikor megvéhédik sem távozik attól“*; hanem én azt tapasztalom, hogy a legtöbb helyen kevésre nevelik, legalább jóra kevésre a gyermeket. Akárhány anya — mert legtöbbet az anyával van a gyermek — úgy beszél gyermeke, s mi még több, leánygyermeke előtt is, hogy az kénytelen fejletlen korában minden rossznak tudója lenni. Nem esoda aztán, ha később az iskola nem tud olyan eredményt felmutatni, a milyent kellene s ha az Isten képeré teremtett emberből minden egyéb lesz, mint éppen ember.

Tisztelt ünneplő gyülekezet! Mi már vagyunk olyanok, a milyenek, de igyekezzünk, hogy gyermekeink legyenek különbek, mint mi; neveljük őket úgy, hogy értsék meg idejkorán, hogy a hazaszeretet mindennél elsőbb, mert a mi jót e földön Istentől nyerhetünk, azt mind a haza földje termi, adja, s ha élünk, ápol és ha meghalunk, porával ez takar!

Nem akarok unalmas lenni előttetek t. gyülekezet, tehát még csak egy-két szót mondok. Nem tudom, lesz-e szükség arra, hogy hazánkért vérünket is ontsuk, de hiszem, hogy ez esetben is mindenki helyt áll, kinek keblében magyar szív dobog, mert végre is „csak nem fajult el még a székely vér“; de a költő szerint: „ne csak veszélyben légy szerény, a béke vészesebb s a mit vág álmos népeken, gyógyíthatlan a seb“. Munka, szorgalom s megtartása a részünkbe jutott darab földnek s annak minél virágzóbbá tétele segít nek arra, hogy e haza a második ezer évben is magyar legyen. Így mondhatjuk el: *vész viharban szent hazánk, megfizettük mind, mivel csak tartozánk. Ámen.*

Koronka József élete.*

(1790—1863.)

A szív szép virága, egyik legszebb erénye a jóttevők iránti hálaadatlanság. E magasztos erényt jóttevőivel szemben gyakorolni szent kötelessége egyeseknek, társulatoknak, intézeteknek egyaránt.

Az utódok szívéből fakadó hálnak ha valahol helye van, székelykereszturi gymnasiumunknál bizonynyal van, hiszen ez intézetünket elődeink vallásos buzgósága, áldozatkészsége, nagy számu jóttevőink nagymérvű áldozatai alapították s tartották fenn oly sok megpróbáltatás és viszontagság közt mind ez ideig.

Jóságos Isten, ki szívet alkotál s belé érzelmeket adál, gyűjtsd lángra tehát sziveinket, hogy emeljük fel ismét azok lángjaiból gymnasiumunk jóttevői emlékére öt évenként felemelni szokott oltárunkat. Jőjjetek, szívünk hálás, kegyeletes érzelmeiből emejük sürgősen, vegyük azt körül, áldozzunk, mert az áldozat alkalmával lelki szemeink előtt megjelennek gymnasiumunk rég letűnt nagy jóttevőinek dicső alakjai, nagy szellemei. Sziveiknek maguk elé varázsolt nemesége, áldozatkészsége, csüggedést nem ismerő kitartása beragyogja sziveinket, azokat megtisztítja, megtermékenyíti, erőt, lelkesedést nyújt gymnasiumunk fentartása, tovább fejlesztése, virágoztatása felé való törekvéseinkben.

Boldog emlékezetű jóttevőink, összegyűltünk, sziveinknek irántatok való hálás, kegyeletes harmoniajából az oltár már készen van. Áldozathoz kezdünk. Nem lesz itt tömjén és füst, de van és lesz tiszta emléketekért hön dobogó szív. Tíetek ez alkalommal egész valónk, szívünk, lelkünk, áldunk, magasztalunk mindnyájatokat. Emléketek, nagy nevetek, tetteitek kitörülhetlenek szívünk táblájából. Felújul bennünk e hálaünnepélyünkön szegény és gazdag jóttevőink emléke egyaránt. Látjuk lelki szemeinkkel a szegényt ásóval, kapával, kalapácsal kezében ázni gymnasiumunk alapzatát, emelni annak falát. Látjuk megboldogult székely atyánkfiait szent lelkesedés közt vinni e gymnasiumunkhoz szükséges épületanyagot. Látjuk, mint rakják össze elődeink filléreiket, hogy a tudománynak a réginél diszesebb épületet emeljenek. Látjuk a legválságosabb időben nagy

* Felolvastatott a székelykereszturi unitarius gymnasiumban 1898. máj. 19-én tartott hálaünnepélyen.